«6D021400 - Әдебиеттану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесіне іздену үшін ұсынылған Қабдешова Құралай Ахметқызының «Авторлық тарихи жырлар: эпикалық дәстүр, тарихи жад, ұлт-азаттық идея (Жетісу халық ақындарының қолжазба мұраларының негізінде)» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына ресми

РЕЦЕНЗЕНТТІҢ ЖАЗБАША ПІКІРІ

р/н №	Өлшемшарттар	Өлшемшарттарға сәйкестігі (жауап нұсқаларының бірін сызу)	Ресми рецензенттің ұстанымына негіздеме (ескертуді курсивпен көрсету)
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі:	Диссертация жұмысының тақырыбы Қазақстан Республикасы Білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасына (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсанындағы № 98 қаулысы), 7.2. «Гуманитарлық ғылымдар саласындағы іргелі, қолданбалы пәнаралық зерттеулер: әлеуметтік және гуманитарлық ғылымдар саласындағы зерттеулер; 7.2.7. Ұлы даланың жеті қыры: қоғамның рухани жаңғыруының мұралары мен бастаулары бағыттарына сәйкес келеді. «6D021400 - Әдебиеттану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесіне іздену үшін мемлекет бюджетінен қаржыландырылған докторантура аясында дайындалған диссертациялық жұмыс.
		1) диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету);	
		2) диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету);	
		3) диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету) келеді.	

2.	Ғылым үшін маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін **қосады**/қоспайды, ал оның маңыздылығы ашылған/ашылмаған.	Диссертациялық жұмыс қазақ әдебиеттануының белгілі бір себептерімен бұрын жеткілікті түрде зерттелмей келген мәселесіне арналғандықтан, тақырыбы өзекті болып саналады. Авторлық тарихи жырлардың саны көп болғандықтан, жұмыстың нысаны ретінде Қазақстанның бір ғана өңірінде дүниеге келген руханият үлгілері алуынуы зерттеу тақырыбының толық ашылуына мүмкіндік жасаған. Бұрын кешенді түрде зерттелмеген авторлық тарихи жырлар ғылыми сарапталып, маңыздылығы толық ашылған.
3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: **1) жоғары;** 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған.	Диссертанттың зерттеу жұмысы жазу деңгейінің жоғарылығын айқын көрсетеді. Диссертациялық жұмыста жан-жақты зерттеулер жүргізілген. Отандық және шетелдік ғалымдардың тарихи жыр, эпикалық дәстүр, тарихи жад, поэтика, уақыт пен кеңістік категорияларына қатысты ғылыми еңбектері назарға алынып, диссертантың өзіндік көзқарастарына негізделген пікірлерімен бірлікте тың тұжырымдар жасалған.
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: **1) негізделген;** 2) ішінара негізделген; 3) негізделмеген.	Диссертацияда ішкі бірлік принципі сақталған. Зерттеу тақырыбының өзектілігі Албан Асан, Көдек Байшығанұлы, Жамбыл Жабаев, Саяділ Керімбеков, Қалқа Жапсарбаев, Тәжібай Байбағысұлы, Үмбетәлі Кәрібаев, Әбдіғали Сариев, Кенен Әзірбаев, Есдәулет Қандеков, Тілеміс Есболов, Мөкен Болысов сынды жетісулық ақындардың авторлық тарихи жырларын әдеби көркемдік, дәстүр жалғастығы, тарихи жад, ұлт-азаттық идеясы тұрғысынан зерттеуге басымдық беруі арқылы негізделген.
		4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды: **1) айқындайды;**	Диссертант Қабдешова Құралайдың қорғауға ұсынып отырған диссертациялық жұмысының мазмұны «Авторлық тарихи жырлар: эпикалық дәстүр, тарихи жад, ұлт-азаттық идея (Жетісу халық ақындарының

		2) ішінара айқындайды;	қолжазба мұраларының негізінде)» тақырыбын жан-жақты айқындайтын сапалы ғылыми зерттеу жұмыс болып шыққан. Зерттеу жұмысында авторлық тарихи жырлардағы эпикалық дәстүр, тарихи жад, ұлт-азаттық идея кешенді түрде зерттеліп, тақырыпқа сай нәтижелер алынған.
		3) айқындамайды.	
		4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді:	Диссертациялық жұмысты жазу барысында алдын-ала қойылған мақсат пен міндеттер диссертация тақырыбына сай толық жүзеге асқан. Жетісу халық ақындарының қолжазба қорларда сақталған және баспа бетін көрген тарихи жырларын жинақтау, жүйелеу, саралау, тақырыпты қазіргі заманғы тарихқа жаңаша көзқарас тұрғысынан зерттеп, бүгінгі ғылымның талап-тілектері тұрғысынан зерделеу сынды мақсаттарына жеткен. Аталған мақсаттарды жүзеге асыру барысында фольклорлық тарихи жыр мен авторлық тарихи жырдың сабақтастығы мен өзіндік ерекшеліктері жөнінде, жыршы, автор тұлғасына қатысты ғылыми тұжырымдар жасау, авторлық тарихи жырлардың сюжет құрылымындағы дәстүрлі мотивтерді анықтау, авторлық тарихи жырлардағы уақыт пен кеңістіктің суреттелуі және оның қызметі мен мәнін ашу міндеттері орындалған.
		1) сәйкес келеді;	
		2) ішінара сәйкес келеді;	
		3) сәйкес келмейді.	
		4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық байланысқан:	Диссертант Қ.Қабдешованың диссертациялық жұмысының жалпы құрылымы мен барлық бөлімдері, тараулары логикалық жағынан тығыз байланысып, зерттеу нәтижелері өзара үндестік тапқан. Диссертация құрылымы кіріспеден, 3 бөлімнен, әр бөлім тараулардан және әр тарау соңы қысқаша тұжырымнан, қорытындыдан, пайдаланылған әдебиеттер тізімінен, сондай-ақ қолжазбалар қорында сақталған ақындар жырларының және ақындар туралы
		1) **толық байланысқан**;	
		2) ішінара байланысқан;	
		3) байланыс жоқ.	

			мәліметтердің иллюстрациялары келтірілген қосымшадан тұрады.
		4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған:	Диссертациялық жұмыстың әр тарауынан сыни талдауды аңғару қиын емес. Диссертант отандық және шетелдік ғалымдардың пікірлеріне орынды сүйене отырып, өзінің көзқарасына негізделген пікірлерін білдіреді. Диссертациядағы сыни талдаулар әдебиет тарихы мен әдебиет теорияс бойынша келешектегі зерттеулерге негіз бола алады.
		1) сыни талдау бар;	
		2) талдау ішінара жүргізілген;	
		3) талдау өз пікіріне емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген;	
		4) талдау жоқ.	
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа ма?	Диссертант Қабдешова Құралайдың диссертациялық жұмысындағы ғылыми нәтижелер мен ережелерді толығымен жаңа деуге болады. Зерттеу нәтижесінде авторлық тарихи жырлардың фольклорлық тарихи жырлар дәстүрінің аясында дамып, автордың ой-сезімі мен көзқарасы тұрғысынан заман өзгерісіне қарай жырланған тарихи жырдың жанрлық түрі екендігі анықталған. Сонымен қатар ізденушінің зерттеу нәтижесі бойынша, авторлық тарихи жырларға нақты бір кезеңдегі бір айтулы оқиғаның тарихи келбетін барынша дәл сипаттай алатын, халық арасында танылған, авторы белгілі эпикалық шығарманы жатқызуға болатындығы дәлелденген. Авторлық тарихи жырлардағы тарихилық мәселесі, атап айтқанда тарихи кейіпкер, тарихи оқиға, тарихи жад, тарихи мекен, уақыт пен кеңістік мәселелері арнайы зерделенген. Авторлық тарихи жырлардың поэтикасы жан-жақты талданған.
		1) толығымен жаңа;	
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
		5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа ма?	

		1) толығымен жаңа;	Диссертацияның қорытындылары толығымен жаңа. Дәлел ретінде төмендегідей диссертация қорытындыларын келтіруге болады: Бұл зерттеу жұмысы – авторлық тарихи жырлары тақырыбында алғаш зерттеу жұмысы; Авторлық тарихи жырлардағы тарихилық мәселесі: тарихи кейіпкер, тарихи оқиға, тарихи жад, тарихи мекен, уақыт пен кеңістік мәселелері арнайы сөз болды; Авторлық тарихи жырлардың композициялық ерекшелігі мен жыр құрылымындағы дәстүрлі мотивтер қызметі мен жазба әдебиетінің әсері алғаш рет талданды; Зерттеуге қатысты бірнеше қолжазбалар алғаш рет ғылыми айналымға енгізілді; Авторлық тарихи жырлардың басқа ауыз әдебиеті үлгілерімен өзара байланысы айқындалып, жан-жақты пайымдалды.
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе?	Диссертациялық жұмыстың техникалық немесе басқару шешімдері толығымен жаңа және негізделген деп есептеуге болады. Бұл зерттеу жұмысы гуманитарлық бағытта орындалғандықтан, техникалық, технологиялық шешімдерді қажет етпейді.
		1) толығымен жаңа;	
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде **негізделген**/негізделмеген (qualitative research (куолитатив ресеч) және өнер және гуманитарлық ғылымдар	Барлық қорытындылар ғылыми тұрғыдан ауқымды дәлелдемелерге негізделген. Оған диссертанттың зерттеу нәтижесінде алған тұжырымдамалары дәлел бола алады. Үш тарауға да қорытынды тұжырымдар жасалған.

		бойынша даярлық бағыттары үшін).	
7.	Қорғауға шығарылған негізгі ережелер	Әрбір ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет:	7.1 Диссертациялық жұмыста қағидаттар дәлелденген. 7.2 Жұмыста келтірілген дәлелдер тривиалды емес. 7.3 Зерттеу жұмысында көрсетілген қағидаттар жаңа. 7.4 Диссертацияда қағидаттарды қолдану деңгейі кең. 7.5 Зерттеу жұмысы барысында 9 ғылыми мақала жарық көрген. Scopus базасына кіретін ғылыми журналда 1 мақала жарияланған. Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Білім және ғылым саласын бақылау комитеті ұсынған басылымдарда 4 мақала жарияланған. Халықаралық және шетелдік ғылыми конференция материалдарында 4 мақала жарияланған. Барлық мақалалар диссертация тақырыбына сәйкес келеді.
		7.1 Ереже дәлелденді ме?	
		1) дәлелденді;	
		2) шамамен дәлелденді;	
		3) шамамен дәлелденбеді;	
		4) дәлелденбеді;	
		5) бұл тұжырымда ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.	
		7.2 Тривиалды ма?	
		1) ия;	
		2) жоқ;	
		3) бұл тұжырымда ереженің тривиалды екенін тексеру мүмкін емес.	
		7.3 Жаңа ма?	
		1) ия;	
		2) жоқ;	
		3) бұл тұжырымда ереженің жаңашылдығын тексеру мүмкін емес.	
		7.4 Қолдану деңгейі:	
		1) тар;	
		2) орташа;	

		3) кең	
		4) бұл тұжырымда ереженің қолдану деңгейін тексеру мүмкін емес.	
		7.5 Мақалада дәлелденген бе?	
		1) ия;	
		2) жоқ	
		3) бұл тұжырымда мақаладағы ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.	
8.	Дәйектілік қағидаты.	8.1 Әдіснаманы таңдау – негізделген немесе әдіснама нақты жазылған:	Ғылыми жұмыстың әдіснамасы негізделген, дәйектілік принципі толық сақталған.
	Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	**1) ия**;	
		2) жоқ.	
		8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған:	Диссертация жұмысының нәтижелері қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған. Зерттеу жұмысының нәтижелерін жоғары оқу орындары студенттеріне арналған филология саласы бойынша арнайы курстар мен семинар сабақтар жүргізгенде кеңінен пайдалануға болады. Сондай-ақ зерттеу нәтижелерін фольклортанушыларға, жоғары оқу орындарының оқытушыларына, студенттері мен магистранттарға қажетті теориялық, практикалық көмекші құрал ретінде ұсынуға болады. Ауыз әдебиеті саласын зерттеушілер үшін бұл еңбектің бағыт берерлік, ой саларлық үлесі болмақ.
		1) ия;	
		2) жоқ.	

		8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді):	Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар зерттеулермен дәлелденген және расталған. Ғылыми нысанаға алынатын авторлық тарихи жырлардың бұрын баспа бетін көрмеген қолжазба нұсқаларын іздестіру, әдеби қорларда сақталған мәтіндерді латын әліпбиінде хатқа түскен мәтіндерді қазіргі қолданыстағы кирилл жазуына аударған. XIX-XX ғасырдағы Жетісу қазақтары басынан өткерген тарихты бейнелейтін жырларды саралап, оның жалпықазақтық тарихи оқиғаларымен сабақтастығын зерделеген. Фольклорлық тарихи жыр мен авторлық тарихи жырдың сабақтастығы мен өзіндік ерекшеліктері жөнінде ой-тұжырымдар түйіндей отырып, жыршы, автор тұлғасына қатысты ғылыми тұжырымдар жасаған.
		1) ия;	
		2) жоқ.	
		8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен **расталған** / ішінара расталған / расталмаған.	Диссертацияда теориялық қорытындылар, анықталған өзара байланыстар және зерттеулер дәлелденген. Отандық және шетелдік ғалымдардың әдебиет тарихы, әдебиет теориясы, отандық тарих және тарихи жадқа қатысты еңбектеріне орынды сілтемелер келтіру арқылы расталған.
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға **жеткілікті**/жеткіліксіз.	Зерттеу жұмысында жетісулық ақындардың Қазақстанның қолжазба қорларындағы, жеке жинаушылары мен ұрпақтарының қорындағы және баспа бетін көрген жырлары зерттеу нысаны ретінде алынып, қазақ әдебиетінің тарихы мен поэтикасына, отандық тарих, тарихи жадқа қатысты шетелдік және отандық ғалымдардың ғылыми еңбектері, мұрағаттардағы тарихи құжаттар жан-жақты қамтылған. Нәтижесінде 125 дереккөз көрстетілген.

			Пайдаланылған әдебиеттер тізімі зерттеу жұмысына толық жеткілікті.
9	Практикалық құндылық қағидаты	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы:	Диссертацияның теориялық маңызы бар. Диссертант зерттеу жұмысында «авторлық тарихи жыр», «әдебиеттегі тарихи жад», «жадтың біріктірілуі» ұғымдарына анықтама береді. Эпикалық дәстүр, сюжеттегі мотивтер, жырлардағы уақыт пен кеңістік категорияларына, жырдағы уақыт динамикасына жан-жақты талдау жасаған. Сонымен қатар авторлық тарихи жырларды батырлар жырлары, жыраулар поэзиясымен поэтикалық тұрғыда салыстыру-салғастыру әдісі арқылы мысалдармен дәлелдеген.
		1) бар;	
		2) жоқ.	
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары:	Зерттеу нәтижелерін әдебиеттанушыларға, тарихшыларға, жоғары оқу орындары студенттері мен магистранттарына, әдебиет тарихы пәні бойынша оқылатын арнайы және қосымша курстардың семинар сабақтарында көмекші құрал ретінде ұсынуға болады.
		1) ия;	
		2) жоқ.	
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа ма?	Диссертациялық жұмыстың практикалық ұсыныстары толығымен жаңа. Талаптарға сәйкес келеді, аяқталған жұмыс.
		1) толығымен жаңа;	
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы:	Диссертациялық жұмыс барлық академиялық жазу және рәсімдеу талаптарына сәйкес келеді. Диссертация ғылыми стильмен, нақты дерек-дәйектерді талдауға негізделген тұжырымдар жасай отырып жазылған.
		1) жоғары;	
		2) орташа;	
		3) орташадан төмен;	
		4) төмен.	
11.	Диссертацияға ескертулер		Диссертациялық жұмыста техникалық қателер кездеседі. Алайда мұндай қателер диссертациялық

			жұмыстың жалпы құндылығына айтарлықтай нұқсан келтірмейді.
12.	Докторант мақалаларының зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми деңгейі (диссертация мақалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша әр мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)		Зерттеу бойынша 9 мақала: соның ішінде 1 ғылыми мақала Scopus мәліметтер базасына кіретін шетелдік басылымда, 4 мақала Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Білім және Ғылым саласындағы бақылау комитетінің нұсқауындағы филологиялық басылымдарда, 4 мақала халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияларда жарияланды.
13.	Ресми рецензенттің шешімі (осы Үлгі ереженің 28-тармағына сәйкес)		«6D021400 – Әдебиеттану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған Қабдешова Құралай Ахметқызының «Авторлық тарихи жырлар: эпикалық дәстүр, тарихи жад, ұлт-азаттық идея (Жетісу халық ақындарының қолжазба мұраларының негізінде)» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына оң баға бере отырып, философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайық деп есептеймін.

Ресми рецензент:

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университетінің профессоры, филология ғылымдарының докторы **Пангереев Абат Шамович**

«Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті» коммерциялық емес акционерлік қоғамы
ҚОЛЫН БАСТАЙМЫН
Персоналды басқару департаменті директоры
«_____» _____ 20____
ПЕРСОНАЛДЫ БАСҚАРУ ДЕПАРТАМЕНТІ
ДЕПАРТАМЕНТ УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ